

клад, *work song, hollers song, coon song, square dance, tap dance, bunny hug, spiritual, gospel*.

Інновації – це іншомовні слова, що використовуються в усній або писемній французькій мові, але не набули лексикографічної фіксації, тобто залишаються на периферії лексико-семантичної системи мови-реципієнта, наприклад: *performance* "вистава", *lounge café, prime time*.

На противагу інноваціям асимільовані запозичення відповідають структурним нормам французької мови і утворюють відповідні орфографічні і морфологічні форми. Асиміляція відбувається за внутрішніми законами мови-реципієнта, у даному разі французької. За ступенем асиміляції розрізняємо *повністю* та *частково асимільовані* лексичні одиниці. Повністю асимільовані лексеми зазнали змін на фонетичному, графічному, морфологічному і семантичному рівнях, як-от, *partenaire*. У частково асимільованих запозиченнях трансформації не завершено на одному з зазначених рівнів, наприклад, *manager, management*, що не набули стабільної вимови та у семантичному плані конкурує з питомими французькими лексемами *directeur, gestionnaire, gestion*.

На ступінь асиміляції запозичення вказує також його словотвірна потенція у мові-реципієнті – здатність утворювати похідні, а також сполучуваність з іншими лексемами – здатність утворювати сталі словосполучення, наприклад: *interview* – *interviewer, intervieweur* (конкурує з питомим фр. *journaliste*); *donner/ prendre une interview*.

Як зазначалося вище запозичення великою мірою сприяє словотвірній активності питомих засобів мови-реципієнта. При цьому також спостерігається і використання іншомовних словотвірних основ і афіксів.

Так, Інтернет-термінологія посідає важливе місце серед інших новоутворень сучасної французької мови. Звичайно, що більшість термінів приходить до французької Інтернет-лексики з англо-американських джерел. Але при формуванні Інтернет-словника французької мови значною мірою задіяні і власні словотвірні фонди. Так, формант *cyber-*, який являє собою два перших склади грецького дієслова *kubernan* "управляти", є префіксом у словах, в яких наявна сема керування, управління у певному просторі. Наприклад: *cybernovice, cybercafé, cyberdémocratie, cybernétique, cyberculte, cyberjargon, cyberculture, cybernéticien*.

Завдяки форманту *télé* ("відстань") в останній час у мові виникло також декілька неологізмів, як-от,

téléassurance, télécharger, téléadministration. Але слід зауважити, що використання даного форманта може створювати певну двозначність у контексті, що стосується телебачення.

Префікс *e-* фактично є калькою з англійської мови, де він позначає явища із галузі інформатики та телекомунікацій. Цей префікс (графічно асимільований у французькій мові – *é*) поступово набуває глобального поширення у медіа та економічній сферах (*é-commerce, é-business, é-book*), а також в адмініструванні (*é-administration é-ministère*).

Іншим прикладом неологічної активності французької мови під впливом англійської є лексеми на позначення електронної пошти – англ. *mail*. Так, термін *courrier électronique* або скорочено *courriel* був офіційно прийнятий у Квебеку і швидко здобув своє визнання у Франції. Даний неологізм конкурує з іншим суто французьким утворенням – *Mél* < *messagerie électronique*. Остання аббревіатура також швидко розповсюджується, зокрема через свою фонетичну подібність до англійського аналога (*mail*), який наразі залишається лідером у використанні, але з вимовою, що має тенденцію до францизації.

Отже, відкритість словника до екстралінгвістичних впливів є характерною рисою існування мов у глобалізованому світі, умовою їх функціонування на даному етапі, свідчить про позитивну динаміку їхнього розвитку та є виявом їх сутності чутливо реагувати і відобразити зміни у суспільному житті. Запозичення є потужною рушійною силою для активації питомих словотвірних потенцій мови, важелем для використання внутрішніх засобів номінації. Запозичені лексичні одиниці проходять різні шляхи адаптації у французькій мові. Virізнюють оказіональні запозичення, які вживаються на даному етапі розвитку мови і виконують певні прагматичні функції, та узуальні запозичення, які стали частиною мовної картини світу франко фонів унаслідок універсальності позначуваних ними концептів.

1. Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков: Учеб. для студентов пед. ин-тов по спец. "Иностр. яз". – № 3-е изд. до-раб. – М.: Просвещение, 1989. – 288 с. 2. Appadurai A. Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization / Arjun Appadurai. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996. – 224 p. 3. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture / Roland Robertson. – London: Sage, 1992. – 205 p.

Надійшла до редколегії 14.09.12

С. Дель Гаудіо, доц.

СКЛАД В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ІТАЛІЙСЬКІЙ МОВАХ: КОНТРАСТИВНІ АСПЕКТИ

Стаття присвячена контрастивному аналізу загальних характеристик складу в українській та італійській мовах. Продовжуючи цикл контрастивних досліджень двох мов – української та італійської, автор адресує матеріал публікації безпосередньо студентам-філологам і перекладачам.

Ключові слова: фонетика / фонологія, порівняльна граматики, контрастивний аналіз, українська та італійська мови.

В статтю сопоставляються главные характеристики слога в украинском и итальянском языках. Этой публикацией автор продолжает цикл контрастивных исследований украинского и итальянского языков.

Ключевые слова: фонетика / фонология, сравнительная грамматика, контрастивний аналіз, український и итальянський языки.

In the article we compare the general features of the Ukrainian and Italian syllable. This contribution continues a series of contrastive researches between Ukrainian and Italian. The target audience of these studies is supposed to be the students of linguistics and translation departments.

Key words: phonetics / phonology, comparative grammar, contrastive analysis, Ukrainian and Italian.

Потреба пропонованого контрастивного аналізу складу в українській та італійській мовах виникла в рамках курсу з українсько-італійської порівняльної граматики через необхідність створити мінімальний (базовий) матеріал як початок для подальших вагоміших контрастивних досліджень, оскільки подібні дослідження або не існують або є обмеженими. У даному випадку, стаття – це спроба

порівняти деякі аспекти складу з метою виявити головні подібності та відмінності в обох мовах і, тому, вона має теоретично-практичний характер і адресується, головним чином, не аудиторії фонетистів-теоретиків, а безпосередньо студентам-філологам і перекладачам.

Визначення складу у лінгвістиці залишається надто спірним питанням і не має остаточної дефініції, що

зазначено навіть у лексикографічних джерелах, напр., див.: [13, с. 600].

Більшість учених сходяться на тому, що склад у таких мовах, як українська чи італійська – це мінімальна одиниця мовленнєвого потоку, яка складається з максимального звучного звука і прилеглих до нього менш звучних звуків [6, с. 379; 9, с. 496].

Таке визначення побудовано на принципі звучності (сонорності, пор. італ. *sonorità*), яке найкраще пояснює природу складу в обох мовах. Скажімо, саме за цим принципом розроблено правила складоподілу в українській мові [9].

Проте, щодо місця й ролі складу у фонетичній системі української мови, вчені не мають одностайної думки. Так, одні фонетисти вважають склад найменшою просодичною, тобто суперсегментною (несегментною / надсегментною) одиницею, мотивуючи це тим, що сегменти мовлення характеризуються чітко визначеним набором певних елементів, що властиво лише фонемам; отже, лише звуки як реалізації фонем можна вважати сегментами [10, с. 244-245].

Інші фонетисти вважають, що склад, не маючи чітко визначеної кількості в кожній мові, виділяється як сегмент за іншими ознаками, наприклад, за приблизною кількістю фонем у складі, типами сполучуваності фонем, структурою, акустичною моделлю тощо. На думку О. Іщенко [3], склад, як фонетична одиниця – це найменша вимовна одиниця, певний артикуляційний імпульс. Це є мовленнєвий сегмент другого порядку (після звука). Вчений також вживає термін силабема, коли мова йде про склад у фонологічно-функціональному аспекті, тобто, поділяє складу на фонологічні як певний конструкт, що визначає сполучуваність фонем, їх типові комбінації у формуванні слів та мовленнєвого потоку загалом, та фонетичні як конкретні реалізації фонологічних складів, що мають свою фонетичну (акустичну або анатомо-фізіологічну) характеристику.

Варто зауважити, що склад розглядають не лише як явище фонетичне чи фонологічне, але і як історичне.

Серед українських фонетистів, які досліджували проблеми складу, назвемо: Н.Г. Плевако [7], О.В. Бас-Кононенко [2], А.Х. Кастро Родригес [4], А.І. Багмут [1], Скалозуб Л.Г. [8], Н. Тоцька [11], І. Зілінський, Л. Прокопова, Т. Бровченко, В. Брахнов, В. Перебийніс, Л. Близначенко та ін. [17]. В італійській мові склад досліджували Альбано-Леоні [12], Канепарі [14], Мальберг [15], Міоні [16] та ін.

Загальна характеристика складу в обох мовах.

Склад як фонетична одиниця має свою структуру. Існують різні теорії структури складу, великою мірою вони залежать від типу мов – фонологічних та силабічних (тонічних).

В італійській мові, як і в західноєвропейських загалом, у складі виділяють **вершину** (пор. італ. *attacco* / лат. *incipit* або англ. *onset*, ω) та **риму** (ρ). У свою чергу, складову риму – на сонантне **ядро** (лат. *nucleus*; пор. італ. *nucleo*) та **коду** (пор. італ. *coda* / лат. *cauda*, κ). Натомість в українській мові у структурі складу часто виділяють екскурсію, витримку (вершину) та рекурсію [8].

Звук, що становить вершину складу, називається **складотворчим**, або **складовим**, а решта – **нескладотворчими**, або **нескладовими** [10, с. 246].

Голосний звук в українській та італійській мовах є центром (вершиною) складу і визначається як складотворчий. Кількість складів у слові визначається кількістю голосних звуків у ньому: *cu-mo – si-to; zo-lo-to – do-ra-*

to. [В окремих мовах сонорні становлять вершину звучання, наприклад: у чеській мові [krk] (*шия*), [prst] (*палець*); у сербській – [brv] (*дошка*), [brz] (*швидкий*), [skrb] (*піклування*); у хорватській мові *Krk* (*назва острова*)].

За структурою складу бувають різними. Типові моделі такі: ПГ; ППГ; ПГП; ППГП та ін. (де П означає приголосний і Г – голосний). Далі будемо використовувати міжнародну класифікацію: CV, CCV.

В українській мові складу поділяють на **відкриті** (якщо вершина звука – наприкінці складу: *та, ма-ма*) та **закриті** (якщо після вершини є звук меншої голосності: *під*); **прикритий** (якщо перед вершиною є звук меншої голосності: *від*) або **неприкритий** (якщо вершина голосності – на початку складу: *ом*).

В італійській мові вирізняють також складу **сильні**, або **важкі** (пор. італ. *sillaba pesante*) коли рима складається з довгого голосного або короткого голосного + приголосний), і **слабкі**, або **легкі** (пор. італ. *sillaba leggera*) коли рима складається з короткого голосного.

У слові склад є носієм суперсегментних складників – наголосу й інтонації.

Специфіку складу в обох мовах схематично можна визначити так:

- 1) Відкритий неприкритий (V): укр. *і* (сполучник) – італ. *е* (сполучник);
- 2) Закритий прикритий (CVC): укр. *сад; кім* – італ. *tic* (*мед. тик*); *bis* (*біс, двічі*);
- 3) Відкритий прикритий (CV): укр. *на;* – італ. *та* (*сполучник: але*);
- 4) Закритий неприкритий (VC): укр. *ось* – італ. *ад*;

Якщо склад закінчується на голосний, то такий склад називають **відкритим**: *по-ле – во-ло*; якщо кінцевим є приголосний звук, то склад **закритий**: *сон-цем – тар-по*.

За характером початкового елемента в українській мові розрізняють **прикриті** й **неприкриті** складу. Прикритим вважається склад, що починається на приголосний: *мар-ка, па-рад*; а неприкритий – той, що починається на голосний: *о-сінь*. Якщо застосовувати цей критерій до італійської мови, то маємо: *таг-са* (прикритий склад); *u-но* (неприкритий склад). Взагалі, можна стверджувати, що у зіставлюваних мовах, переважають відкриті та прикриті складу: *го-ло-ва; мо-ло-да; ву-ли-ця – італ. са-ро, те-ну-та* та ін. Також, див.: [6, с. 126].

Відповідно до італійського мовознавства, складу поділяються на прості (*semplici*) та складні (*complesse*). Прості – це складу CV, тобто приголосний (= C) + голосний (= V), пор. укр. ПГ. Цей тип складів є поширеним в італійській мові. Складна структура складу – це CCV = приголосний + приголосний + голосний, тобто ті складу, що починаються з двох приголосних (італ. *attacco bi-consonantico*) або CVC: приголосний + голосний + приголосний.

Контрастивні аспекти

В зіставлених мовах може існувати співвіднесеність між морфемою і складом, пор.: італ. *so, gli, fa* – укр. *сам, рій, гість* тощо. Але поділ слова на складу і його морфемне членування часто не збігаються. Крім того, в італійській та українській мовах межі фонетичних складів не завжди відповідають фонологічним та графічним складам. Орфографічна (письмова) традиція, відрізняється від фонетичних принципів. У слові склад є носієм суперсегментних елементів – наголосу й інтонації. Наступна таблиця показує, що співвіднесеності між морфемою і складом часто не існує:

Таблиця 1

Слова	Морфем	Склади
lavoratori	lavor-at-ori	la-vo-ra-to-ri (CV-CV-CV-CV-CV)
укр. робітники	роб-іт-ник-и	ро-біт-ни-ки (CV-CVC-CV-CV)
італ. italiano	itali-ano	i-ta-lia-no (V-CV-CVV-CV)
укр. українець	у-краї-н-ець	у-кра-ї-н-ець (V-CCV-CV-CVC)

У першому прикладі, маємо в італійській мові 3 морфем, але 5 складів. У другому випадку, незважаючи на збіг кількості морфем та складів, їхня дистрибуція відрізняється; у третьому та четвертому прикладах теж не маємо збігу між кількістю морфем та складів.

Існують різні критерії визначення типу структури складу:

- 1) звук (голосний чи приголосний), який є складотворчим;
- 2) кількість приголосних, що знаходяться перед складотворчим звуком;
- 3) кількість приголосних, що знаходяться після складотворчого звуку;

На основі першого критерію (1) виділяють два типи мов: мови, в яких складотворчим виступає тільки голосний, наприклад, українська (російська, білоруська) та італійська й інші мови, в яких складотворчим виступає не тільки голосний, а й приголосний, наприклад, сербська, хорватська, чеська, англійська тощо.

Мови також різняться за критерієм кількості приголосних (2), що стоять перед і після складотворчого звуку. За кількістю приголосних, що знаходяться перед складотворчим звуком, в українській мові може бути від одного до чотирьох приголосних, тобто склади можуть мати вигляд: CV, CCV, CCCV, CCCC, а в італійській, здебільшого маємо CV, CCV, хоча структура CCCV також трапляється.

За третім критерієм (3), тобто кількістю приголосних після складотворчого звуку, у мовах також спостерігається суттєве коливання.

Структура відкритого складу CV в італійській мові не має обмеження. Це означає, що в італійській мові будь-який приголосний може комбінуватися з голосним. Як зазначено вище, саме цей структурний тип складу вважається більш поширеним в італійській мові; він є першим складом, який дитина вперше промовляє, наприклад, **pa-pà ta-to, be-ne** т. ін.; це остання структура, яку афазік (людина, яка страждає на афазію пор. англ. *aphasia*) втрачає; можливо, цей тип складу – єдиний для всіх мов світу.

Один або два приголосні можуть знаходитися у початковій позиції в італійській мові: CV або CCV. Крім того, будь-який приголосний може бути у початковій позиції, наприклад, **pi-no, di-to, se-ra** тощо.

Проте, у випадках коли два приголосні стоять поряд, другий надає лише плавний звук: [r] **tre-no**; [l] **cla-mo-re** або півголосний звук [j] **lie-to** і [w] **luo-go**.

Далі порівняємо різні комбінації складів:

Відкритий склад	Українська мова	Італійська мова
V	а, і, о-се-ля	а,è,е, а-si-no
CV	ме-та	sa, da, me-ta,
CCV	два, три, ме-тро	gru, tre, me-tro
CCCV	зем-ство	ve-spro
CCCCV	впхни, ше-фство	—

Так, таблиця 2 демонструє, що в зіставлених мовах, структура складу може мати:

- а) лише голосні: укр. а – італ. а; укр. о-се-ля – італ. а-si-no тощо;
- б) сполучення з одним приголосним (CV): укр. за, на, се-ло – італ. sa, da, se-bo тощо;

Високі голосні [i] та [u], на відміну від інших голосних, які є завжди складотворчими, можуть стояти на початку, у центрі та у кінці складів. Якщо вони займають початкову позицію, наприклад **ie-ri**, то реалізуються як півголосний [j]. Ми маємо подібну реалізацію у кінці складу: **poi, cui** тощо.

Як правило, в італійській мові лише сонорні (плавні, носові та ін.) і перший приголосний подовжених приголосних можуть закривати склад, наприклад [r] **car-ta**, [l] **col-to**, [n] **con-to**, [m] **com-pagno, gat-to, pac-co, tap-po** тощо. Насправді, існують певні обмеження стосовно порядку приголосних, що можуть з'явитися в складі. Такий порядок не є випадковим. Він організований згідно із шкалою сонорності.

Це означає, що приголосні звуки, які мають вищий ступінь сонорності мають розташовуватися ближче до силабічного ядра (голосного звука), ніж приголосні звуки, що мають менший ступінь сонорності. Коли в структурі складів є початок і кінець, порядок приголосних елементів є керованим завдяки шкалі сонорності (звучності): спочатку відкриті голосні, а далі – закриті голосні, півголосні, латеральні сонанти, носові, фрикативні, аффрикати і проривні. [Зауважимо, що О. Есперсен запропонував шкалу сонорності (пор. італ. *scala di sonorità*), в якій звуки розташовано в порядку наростання звучності. Також див.: [10, с. 245-246]. Фонема [s] в італійській мові має свої особливості. Це єдиний приголосний, що може передувати два приголосні на початку складу: **stro-fa**, порушуючи правила шкали сонорності (див.: вище) і стояти перед зімкненими приголосними. Така фонема може вживатися у кінці складу, навіть якщо вона не є сонорною, наприклад **lapsus**.

Помічено, що в зіставлених мовах, межа між складами проходить на "злам" звучності, тобто там, де звуки, що сполучуються, мають виразно контрастний рівень звучності (сонорності). Наприклад, укр. **не-сти, пів-ша, пал-ко** – італ. (*in-*)-**ne-sto, pal-co** тощо.

У системах фонетичного складу української та італійської мов спостерігаються певні відмінності та подібності, хоча переважають спільні риси. Зауважимо, що правила формування базових складів слова в зіставлених мовах не суттєво відрізняються, і тому складається враження, що обидві мови схожі за *мелодійністю*.

В українській та італійській мовах, складоподіл слів, що мають однакову кількість приголосних та голосних є чітко вираженим: **ву-но; ви-но; до-ли-на, та-во-ло, о-сві-та, u-sci-ta** та ін.

Таблиця 2

в) сполучення з двома або трьома приголосними (CCV, CCCV): укр. ме-тро – ме-**tro**, три-**ste**; укр. зем-ство – італ. ve-**spro** тощо;

г) в італійській мові відкритий склад зі структурою CCCC відсутній.

Таблиця 3

Закритий склад	Українська мова	Італійська мова
VC	от, од,	ad,od,ed
VCC	акт, екс,	ex /eks/
VCCC	англ. -	---
VCCCC	айстр	---
CCVC	край, крук	crac
CCVC	вгруз	---
CCCCVC	вшвар	---

Таблиця 3 демонструє, що такі структури складу як VCCC, VCCCC, CCCVC та ін., не є характерними для італійської мови, в якій типова структура складу – проста: CV, CCV.

В італійській мові більш вживаними є такі склади: V: a, ha, o, ho; CV: al, ed; CVV: mio, tuo, suo; CCV: scu-si, pre-go, cre-do. Інші типи складів, такі як CVC: bis, tic; CCVC: crac є менш продуктивними в італійській мові ніж в українській; зазвичай, вони вказують на слова латинського або іноземного походження.

Інші подібності спостерігаються при складоподілі [18] коли:

- голосній, що передує приголосній на початку слів, утворює самостійний склад: **о-да, о-сін', а-ва** – італ. **a-la, a-ni-ma;**

- приголосній між двома голосними утворює склад з наступним голосним: **о-су-ка, ка-ля-та, пи-та-ми;** італ. **la-vo-ro, vi-ve-re, ri-pie-no** та ін.

- плавні приголосні [l], [m], [n], [r] + інший приголосний утворюють склад з голосним, що передує: **сон-це, пал-ка;** італ. **sem-pre, in-cer-to**

- в обох мовах подовжені приголосні поділяються; одна частина належить до попереднього складу, а друга – до наступного, пор.: **від-да-ми, об-бу-ми;** італ. **af-fet-to, ac-qua, trop-po;** знання – **зна-н':а, життя – жим-тя;** італ. **bello, bel-lo, at-to, bab-bo.**

Відмінності спостерігаються коли:

- в українській мові, дифтонги і трифтонги, як правило, утворюють два різні склади. Пор.: італ. **au-ro-ra, fio-re, lie-ve, cia-o, a-iuo-la** – укр. **mi-a-ra, де-а-де-ма** тощо. Зазначимо, що дифтонг або двоголосний, від грец. *δίφθογγος (diphthongos)* – двоголосний, – у фонетиці складний голосний звук, що складається з двох елементів, які утворюють один склад, що забезпечує фонетичну цілісність дифтонга. Зазвичай дифтонги мають більшу довготу, ніж монофтонги. Властивістю дифтонга є його нероздільність на дві фонеми. [Дифтонги існують у словацькій, німецькій, англійській, італійській, французькій, іспанській, китайській та багатьох інших мовах, а також у деяких діалектах української мови. Найчастіше в дифтонгах один елемент є вершиною складу, розрізняють дифтонги *низхідні*, в яких склад утворюється першим елементом (напр. нім. *Leid* [laet], англ. *house* [haʊs]) та *висхідні*, в яких склад утворюється другим елементом (напр. італ. *fuoco* [fuoco], ісп. *fuego* [fuego], словац. *riad* [riat]). Трифтонг – у фонетиці складний голосний звук, що складається з трьох елементів, які утворюють один склад, що забезпечує фонети-

чну цілісність трифтонга. Трифтонги характерні лише для тих мов, де є дифтонги [5, с. 106-110].

- в італійській мові, с + приголосній (так званий "s-impura") утворює склад з групою наступних складів: **co-strin-ge-re, re-sto, sto-ma-co** та ін. Поняття "s-impura" не є характерним для української мови, але існують подібні випадки: **сmpi-ха, мі-сто, ща-стя** та ін.

- характерним лише для італійської мови є фоно-синтаксичне подвоєння (італ. *raddoppiamento sintattico* або *fonosintattico*), що означає подвійну вимову початкового приголосного одного слова, пов'язаного до попереднього слова, наприклад, *andiamo a casa* [an'dja mo ak'ka:sa].

Подвійна вимова є характеристикою лише деяких італійських варіантів, переважно з центрально-південної Італії, і вона є також типовою для стандартної (літературної) мови. Крім того, цей феномен "регресивної асиміляції", відсутній у середині слова, є можливим на межі слів.

Отже, контрастивний аналіз підтвердив, що подібності у структурі фонетичного складу зіставлених мов переважають: в обох мовах складотворчими є голосні звуки; в мовленні переважають відкриті прикриті склади. Головні критерії складоподілу також мають багато спільних рис, і тому вивчення фонетичного складу слів для практично-дидактичних потреб не викликає особливих труднощів. Тому, подібність обох мов на рівні мовлення, про яку часто говорять не лише фахівці, очевидно, визначається передусім подібністю структури складу в українській та італійській мовах.

- Багмут А. Й. Склад. Українська мова: Енциклопедія. – К.: 2004.
- Бас-Кононенко О.В. Склад в українському мовленні: складотворення та артикуляторна типізація: автореф. дис. канд. філол. наук. – К.: 1990.
- Іщенко О.С. Голосні звуки української мови залежно від темпу мовлення: Монографія. – К.: 2012 (у друці).
- Кастро Родригес А.Х. Сопоставление динамики слогов испанской речи Кубы и русской речи: автореф. дис. канд. філол. наук. – К.: 1981.
- Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. – К.: 2005.
- Кочерган, М.П. Основи зіставного мовознавства. – К.: 2006.
- Плевако Н.Г. Статистическое исследование структуры слога в украинском языке: автореф. дис. канд. філол. наук. – Харьков: 1974.
- Скалозуб Л.Г. Динамика звукообразования (по данным кинорентгенографирования). – К.: 1979.
- Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика / За ред. І.К. Білодіда. – К.: 1969.
- Сучасна українська літературна мова. Лексика, фонетика: підручник А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. – К.: 2010.
- Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. – К.: 1981.
- Albano-Leoni F., Maturi P. Manuale di Fonetica. – Roma: 2002.
- Bußmann H. Lexikon der Sprachwissenschaft. – Stuttgart: 2002.
- Canepari L. Avviamento alla fonetica italiana. – Torino: 2006.
- Malmberg B. Manuale di fonetica generale.– Bologna: 1977.
- Mioni A. M., Elementi di fonetica. – Padova: 2001.
- Склад (мовознавство) <http://uk.wikipedia.org/wiki/23.03.2012>.
- Divisione in sillabe. http://www.accademiadellacrusca.it/faq/faq_risp.php?id=8528&ctg_id=93 (30.04.12).

Надійшла до редколегії 14.09.12